

noemde in de Wa-
der nu niet
et der Sy-
zijn kerk-
Gerefor-
hem me-
zeker aan-
zoekt met
se was nu
den.
se uit den
een kerk-
keraad in
s zelfs we-
bidstond
og onlangs
voet dwars
Brongveld
ijk vanzelf
niet voor
kerkeraad
omend ter
kens bood,
elmeerde
aan, en in
genover de
schen ban-
eester van
verdgavor-
legenheden
gaan in de
segeve bur-
oden, had-
in het bin-
seid in de
Zelf eend-
ers opgaan
uiver wordt
lijke, hij is
n kerkelijk
neester ge-
ht van het
sch.
te Amster-
n de Syno-
van desen
in hun con-
rest! o, Die
oed, o, Ze
ker vinden,
heeft geen
naar Zorg-
onder die
rede in zijn
eraad van
oeg en nu
niet onder
ligen Geest
zen mannen
Scylla, de
ogen ze met
deze beide
kracht en
Een vol-
r zelfs en
het zoo zijn
zijn als het

kerkeraad in
s zelfs we-
bidstond
og onlangs
voet dwars
Brongveld
ijk vanzelf
niet voor
kerkeraad
omend ter
kens bood,
elmeerde
aan, en in
genover de
schen ban-
eester van
verdgavor-
legenheden
gaan in de
segeve bur-
oden, had-
in het bin-
seid in de
Zelf eend-
ers opgaan
uiver wordt
lijke, hij is
n kerkelijk
neester ge-
ht van het
sch.
te Amster-
n de Syno-
van desen
in hun con-
rest! o, Die
oed, o, Ze
ker vinden,
heeft geen
naar Zorg-
onder die
rede in zijn
eraad van
oeg en nu
niet onder
ligen Geest
zen mannen
Scylla, de
ogen ze met
deze beide
kracht en
Een vol-
r zelfs en
het zoo zijn
zijn als het

kerkeraad in
s zelfs we-
bidstond
og onlangs
voet dwars
Brongveld
ijk vanzelf
niet voor
kerkeraad
omend ter
kens bood,
elmeerde
aan, en in
genover de
schen ban-
eester van
verdgavor-
legenheden
gaan in de
segeve bur-
oden, had-
in het bin-
seid in de
Zelf eend-
ers opgaan
uiver wordt
lijke, hij is
n kerkelijk
neester ge-
ht van het
sch.
te Amster-
n de Syno-
van desen
in hun con-
rest! o, Die
oed, o, Ze
ker vinden,
heeft geen
naar Zorg-
onder die
rede in zijn
eraad van
oeg en nu
niet onder
ligen Geest
zen mannen
Scylla, de
ogen ze met
deze beide
kracht en
Een vol-
r zelfs en
het zoo zijn
zijn als het

kerkeraad in
s zelfs we-
bidstond
og onlangs
voet dwars
Brongveld
ijk vanzelf
niet voor
kerkeraad
omend ter
kens bood,
elmeerde
aan, en in
genover de
schen ban-
eester van
verdgavor-
legenheden
gaan in de
segeve bur-
oden, had-
in het bin-
seid in de
Zelf eend-
ers opgaan
uiver wordt
lijke, hij is
n kerkelijk
neester ge-
ht van het
sch.
te Amster-
n de Syno-
van desen
in hun con-
rest! o, Die
oed, o, Ze
ker vinden,
heeft geen
naar Zorg-
onder die
rede in zijn
eraad van
oeg en nu
niet onder
ligen Geest
zen mannen
Scylla, de
ogen ze met
deze beide
kracht en
Een vol-
r zelfs en
het zoo zijn
zijn als het

kerkeraad in
s zelfs we-
bidstond
og onlangs
voet dwars
Brongveld
ijk vanzelf
niet voor
kerkeraad
omend ter
kens bood,
elmeerde
aan, en in
genover de
schen ban-
eester van
verdgavor-
legenheden
gaan in de
segeve bur-
oden, had-
in het bin-
seid in de
Zelf eend-
ers opgaan
uiver wordt
lijke, hij is
n kerkelijk
neester ge-
ht van het
sch.
te Amster-
n de Syno-
van desen
in hun con-
rest! o, Die
oed, o, Ze
ker vinden,
heeft geen
naar Zorg-
onder die
rede in zijn
eraad van
oeg en nu
niet onder
ligen Geest
zen mannen
Scylla, de
ogen ze met
deze beide
kracht en
Een vol-
r zelfs en
het zoo zijn
zijn als het

Hieraan zij, nu we toch op ons vorig artikel terugkwamen, nog dit bijgevoegd.

Om latere moeilijkheden te voorkomen, wenen we in dat artikel ook op het belang, om in het gebruik van onze kerkelijke titulatuur correct te wezen.

Dit was zoo bedoeld, dat nu de Regeering ons, zooveel ze kon, ter wille was geweest, de autoriteiten in land en gewest, in stad en dorp zich dan ook aan de nu haar officieel medegedeelde titulatuur zouden houden; en dat het daarom op teleurstelling en ongelegenheid zou kunnen uitloopen, indien wij onzerzijds daarvan afweken, zoodat wij de kerk als instituut bedoeld was.

Menigeen denkt daar zoo niet op. En alleen uit dien hoofde achten we het plicht van broederlijke liefde, om onze broederen, om hun eigen bestwil, te waarschuwen, eer het te laat was.

KERKELIJK BEHEER.

Een correspondent, die ons toestemt, dat er geen kerkvoogdij tegenover den kerkeraad mag verrijzen, overmits dit de eenheid der gemeente zou breken, en een ongeestelijke macht in de kerk zou vestigen, werpt de bedenking op, of het toch ook weer niet uiterst bedenkelijk zou zijn, om in de kerken zekere oligarchie te doen insluipen.

Hij wijst er op, hoe er kerken zijn, waar de kerkeraad door coöptatie wordt gekozen, zoodat feitelijk altoos weer dezelfde families haar leden in den kerkeraad plaatsen, zonder dat de gemeente recht van meespreken heeft.

Stel nu, zoo zegt hij, dat aan dezen kerkeraad of aan personen door hem benoemd, ook nog het stoffelijk beheer in handen wordt gegeven, raakt de vrijheid der gemeente dan toch niet al te zeer in gevaar?

En waar dan toch de gemeente betaalt, zou het dan niet billijk zijn, dat de gemeente ook meerdere invloed op het beheer van het geld behield?

Ook ons komt deze bedenking van niet gering gewicht voor; ook al gaat ze buiten het beginsel om.

Zeer zeker zou het geheel tegen den geest van onze kerkenordeering zijn, in strijd met de schoone gedachte van het Gereformeerde kerkrecht, en vooral in onzen tijd niet te gedoogen, dat enkele families de gemeente des Heeren oligarchisch onder haar macht brachten.

Reeds bij de verkiesing van de leden voor den kerkeraad kan o. i. aan de gemeente des Heeren een zeer ver reikende invloed niet onthouden.

En waar dit reeds in het geestelijke geldt, gaat dit uiteraard nog veel meer door in het stoffelijke.

Een kerk, die in het stoffelijke niet met de sympathie der gemeente rekent, slacht de kip die de eieren moet leggen.

Thans volgt het tweede gedeelte, tevens slot, van de replek, die Prof. De Savornin Lohman Sr. ons toezond.

En nu komt eindelijk het slot mijner rede, dat ik gaarne in zijn geheel zal opgenomen. »Het is intusschen niet te ontkennen, dat een examen afgenomen door hoogleraren wier lessen niet heeft bijgewoond, eigenaardige moeilijkheden oplevert. Er zijn studenten, die ze afgelegd hebben zonder colleges van openbare hoogleraren aan Universiteiten te bezoeken, en voor hem die zich ernstig toeleet op de studie — de anderen doen beter thuis te blijven — is het gevaar van daarbij niet te slagen niet groot.

»Doch andere studenten hebben ook colleges aan de openbare Universiteiten bezocht, en nu is het de vraag of het, om redenen van principieel aard, af te keuren is die colleges te volgen?

»M. i. niet. Zij die zich aan de wetenschap wijden zijn nu eenmaal verplicht om den tegenstander te hooren; het schijnt mij zelfs hoogst bedenkelijk, indien dezulken met opzet hunne ooren sluiten voor bedenkingen, althans voor zoover zij zich wijden aan de rechtsgeleerdheid; zij zouden lichtelijk gevaar loopen aan het wankelen te worden gebracht, indien zij eerst na afloop hunner studies bemerkten wat van de andere zijde tegen de afwijzende hunker hoogleraren kan worden ingebracht. Natuurlijk zullen zij wijs handelen, door bij de keuze hunner colleges, evenals bij die hunner boeken, hun eigen professoren te raadplegen, gelijk dit ook in Engeland geschiedt, waar, zooda ik straks zeide, de tutor den student in zijne studies leidt; zij zullen, zoo zij bezwaren ontmoeten die zij vroeger niet vermoeden, de gelegenheid niet moeten verwaarloosen, daarover met de mannen uit hun eigen kring te spreken.

»Het bijwonen van colleges aan openbare universiteiten zou zeer zeker te veroordeelen zijn, indien de voorstelling juist ware, dat aan die openbare universiteiten de hoogleraren in de rechtsgeleerdheid zich schuldig maakten aan bespotting of bestrijding van den Christus. Hieraan is echter niets aan. Niet slechts doen zij dat niet, maar zij zouden het ook moeilijk kunnen doen. De colleges, die men met het oog op de examens bezocht, behandelen die quaestien niet; daarin wordt alleen de geschiedenis en het verband van tal van wetbepalingen uiteengezet.

»Eengoed als een ongelooftige ons te wettende welke in de fysieke wereld gelden, of de verdelingen die de mensch op het gebied van botanie of anatomie pleegt te nemen, kan uitleggen, kan een ongelooftige ons vertellen, welk het verband is der wetbepalingen, die betrekking hebben op het huwelijk, den eigendom, de overeenkomsten of grondwettelijke instellingen. Het zou zelfs onmogelijk zijn behoorlijk onderricht te geven, wanneer niet telkens de uitkomst van tal van onderzoeken, door ongelooftigen gedaan, werden overgenomen. Eerst bij het trekken van gevolgtrekkingen uit de waargenomen feiten komt grootte voorzichtigheid te pas.

»Nu is het natuurlijk geenszins onmogelijk, dat de hoogleraar van tijd tot tijd ook eens een uitspraak waagt op het gebied der bespiegeling, hoewel hij de richting die de studies thans nemen daartoe voor hen niet veel gelegenheid bestaat; maar zelfs daarbij zal het wel nimmer voorkomen — althans is mij daarvan nimmer eenig feit ter oore gekomen — dat de Hoogleraar spijt met den Christus of met den god-

dienst in 't algemeen. Het gevaar van ons onderwijs, zoolwel op de Hooge als op alle andere Openbare scholen, ligt niet hierin, dat men met opzet het geloof bestrijdt; doch hierin, dat men het leven en de wetenschap los maakt van het geloof, en den mensch gewent aan de gedachte, dat hij op elk gebied, vooral op dat der wetenschap, met God den Heere en J. C. Zijnen Zoon niet te rekenen heeft. Doch juist tegen dat gevaar is geheel ons juridisch onderwijs gericht, en dit onderwijs zou dus al zeer onbeduidend en onvoldoend moeten zijn, indien onze studenten enkel door het aanhooren van colleges waar Gods Woord stilzwijgend voorbijgegaan wordt van de wijs geraakt.

»Mijne slotsom is dus, dat indien zij die aan onze Universiteit studeeren, ook colleges van professoren aan andere Universiteiten willen bijwonen, daartegen geen principieel bezwaar bestaat. Dit is geenszins, gelijk ten onrechte beweerd is, »het studeeren aan twee Universiteiten.« De student, die de boeken van een tegenstander leest of diens colleges bezoekt, blijft toch in den kring waarin hij zich heeft laten opnemen, studeeren, onder de leiding van de hoogleraren, welke dien kring in zijne studies leiden. De studie aan de V. U. blijft altijd de hoofdzakelijke, de grondslag; het hooren van professoren aan eene andere universiteit is aanvulling; niet omgekeerd; alsof men aan de openbare universiteiten eene Christelijke opleiding zou kunnen ontvangen, mits maar een enkele Christen, als een vreemde eend in de bijt, aan het corpa leeren werd toegevoegd! Bij zulk een combinatie toch wordt niet de verkeerde richting van het openbaar onderwijs, maar wel de zoogenaamde »aanvulling« geneutraliseerd.

»Ik meen derhalve, dat het vooruitzicht om betrekkingen te bekleeden voor de jongelieden die aan de V. U. in de rechtsgeleerdheid hebben gestudeerd, even goed is als dat van de kweekelingen aan andere Universiteiten, mits zij zich de moeite getroosten om zich, behalve aan de examens van hun eigen professoren, ook aan die van eene openbare universiteit te onderwerpen. Zij kunnen dit m. i. doen zonder groot bezwaar; doen zij dat echter niet, dan is voor een klein, doch gewichtigen kring van betrekkingen de toegang voor hen gesloten; voor verreweg de meeste betrekkingen echter zijn zij ook zonder aan de openbare scholen een titel te hebben eeraang denoembaar.

»Uit het geheele belid mijner rede blijkt derhalve, dat al mogen sommige uitdrukkingen in dit laatste deel op zich zelf beschouwd wat algemeen klinken, ik geenszins in het algemeen aanraad om college te loopen aan twee universiteiten. Van de drie argumenten ter ondersteuning van dat beweren is evenmin iets te vinden. Maar tot hen, wien het te doen is om zich voor te bereiden voor ambten waarvoor eene zaak noodig is, en die er tegen optien geëxamineerd te worden door professoren wier colleges zij niet bijwoonden, zeide ik: welnu! houd dan die colleges! Principieel bezwaar is daartegen niet.

In het voorbijgaan moet ik hier opmerken, dat niet ik deze zaak voor een grooter publiek heb gebracht, maar de *Heraut* zelf en zeker schrijver die, hoewel ten onrechte zich noemde »een rechtsgeleerde«, een boekje in den handel heeft gebracht, dat juist deze quaestie behandelde, welk boekje in de *Heraut* en in de Christelijke pers druk is besproken. In dat boekje staat veel voortreffelijk, naast veel dat, blijkbaar ten gevolge van onbekendheid met de toestanden waarover de schrijver handelt, onwaar is, inzonderheid waar de schrijver de openbare universiteiten bespreekt. Geoepe om over het onderwerp te spreken, meende ik openlijk te mogen en te moeten aanduiden, wat ik in dat geschrift voor onwaar houd. Te zwijgen, waar ik zie dat iemand, al is hij mijn tegenstander, ten onrechte wordt beschuldigd, houd ik voor laf en onchristelijk.

Ik moet mij nu nog eenige tegenwerpingen tegenover uwe bedenkingen veroorloven. Mijn hoofdbezwaar is, dat Gij over de rechtsgeleerde colleges aan de openbare universiteiten spreekt, alsof daarbij de rechtsphilosophie de hoofdrol speelde.

Ik had op het oog jongelieden, die een examen moesten afleggen. Waar in? Voornamelijk in Romeinsch recht, burgerlijk en handelsrecht; straf- en rechtsverordening. Dit, bepaaldelijk de drie eerste, zijn de vakken, zonder welke te kennen een »rechtsgeleerde« ondenkbaar is.

Nu kan ik u niet bewijzen, dat op de colleges van de hoogleraren in die vakken nooit sprake is van eenig juridisch stelsel, van filosofie, van God of Goddelijke openbaring. Want Gij kunt mij altijd toevoegen, dat ik niet alle colleges heb bijgewoond, dus ook niet weet wat daar gesproken wordt. Maar er zijn over die vakken duizende boeken geschreven, en nu noodig ik u uit, mij één enkel boek, dat tot voorbereiding van bedoelde examens kan dienen, aan te wijzen, waaruit ook maar bij benadering valt af te leiden, van welke geestesrichting de schrijver ervan is. Gij schrijft over »juridische stelsels«, van »philosophische praemissen«, waarvan de hoogleraar bij zijne juridische deductie uitgaat. Juridische stelsels van filosofischen aard zijn in de juridische praktijk centralende, en komen dan ook nooit te pas op de colleges waarover ik sprak. Zij hangen, hoe vreemd het u schijnen moge, met de begrippen niet samen. »Gegenstand der Rechts-wissenschaft als einer besonderen Wissenschaft ist das Recht lediglich als dieser besondere Organismus, abgesehen von seiner Eigenschaft als Glied des Ganzen. Den Juristen als solchen ist der Zusammenhang des Rechts mit dem gesammten Geist des Menschen verborgen«, zegt zeer juist Puchta, een geenszins ongelooftig noch onphilosophisch jurist. (Encyclopaedie, bl. 95 der Institutionen 5e Editie).

Gij werpt tegen, dat dit niet zoo kan zijn, want dat daaruit zou volgen, dat ik niet had moeten meewerken tot de stichting eener juridische faculteit, doch slechts tot de oprichting van een kathedra. Op dit punt kom ik nader terug. Thans merk ik alleen op, dat uwe tegenwerping de onjuistheid mijner bewering niet aantoon, omdat de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat de stichting van eene juridische faculteit eene vergissing geweest is.

Er zijn evenwel nog andere colleges dan de door mij genoemde, welke dienen tot voorbereiding van examens; nl. die in de encyclopaedie der rechtswetenschap; de grondbeginselen der staathuishoudkunde; het strafrecht en het Nederlandsche staatsrecht.

Van deze vier zou ik de staathuishoudkunde kunnen voorbijgaan, omdat helaas! dat vak nog niet bij ons gedoceerd wordt, en dus van het bezoeke van twee colleges geen sprake kan zijn. Onze studenten moeten thans hun kennis wel opdoen uit boeken, en wel uit boeken, afkomstig uit andere kringen dan den onzen.

Nu vindt Gij een boek minder gevaarlijk dan een college, naar het schijnt; Gij zegt dat een student den »tegenstander« beter uit de boeken kan leeren kennen, dan uit een college, en vindt het wenschelijker, dat hij die boeken leest dan dat hij vreemde colleges hoort. Maar is dan juist het lezen van zulke goed geschreven boeken niet veel gevaarlijker? Op mij althans maakt het geschreven woord veel blijvender indruk dan het gesproken. Of wilt Gij aan de studenten ook ontraden om ooit een rechtsgeleerd boek te lezen van iemand anders dan van een Calvinist afkomstig?

Op de vier door mij genoemde colleges kan zonder twijfel ook eenige tijd aan filosofische beschouwingen worden gewijd. Evenwel zeer weinig, juist omdat ook in die vakken het onderwijs verband der wetmatigheden steeds op den voorgrond treedt. De hoogleraar moge enkele colleges wijden aan eene zeer cursoriale mededeeling van enkele rechtsphilosophieën, geheel de aandacht en bijna al de tijd wordt gewijd aan de kennis van het positieve recht; de kennis van onze staatsinstellingen en van de bepalingen en beginselen van ons strafrecht.

Nu weet ik zeer goed, dat, zooda Gij opmerkt, er soms hoogleraren zijn, die tusschen de materie velerlei tusschenwerpselen en losse uittalingen invlechten, en dat deze zeer veel invloed kunnen uitoefenen op den student. Maar hier herhaal ik, dat onze juridische studenten zich noch kunnen noch mogen onthouden van alle persoonlijke aanraking met »andersdenkenden«. Voor godgeleerden, die, ook als zij in het ambt komen, hun eigen kring van geestverwanten vinden en desnoeds alle anderen kunnen afstooten, is het zich terugtrekken van de wereld althans mogelijk. Maar de doctor juris komt, op zijn 220 of 230 jaar, met allerlei kringen, met jongelieden die van hun ongelooft vaak een religie maken, in aanraking; met menschen en theorieën, waarmee zij vaak in onmiddellijken strijd raken. Hebben zij nimmer iets van hunne tegenstanders gehoord, hebben zij met opzet hunne ooren gesloten voor bedenkingen? (dit is iets geheel anders, dan de »kiesvrijheid« tusschen verschillende stelsels), dan zullen zij spoedig uit het veld geslagen worden.

Indien daarentegen onze Juristen ook aan de Universiteit nu en dan met anderen in aanraking komen, en vernemen wat van de andere zijde tegen de zienswijze hunner hoogleraren kan worden ingebracht, indien zij tevens daarbij mijn raad opvolgen, om »zoo zij bezwaren ontmoeten die zij vroeger niet vermoeden, de gelegenheid niet te verwaarloosen daarover met de mannen uit hun eigen kring te spreken«, indien zij voort »bij de keuze hunner colleges evenals bij die hunner boeken hun eigen professoren raadplegen«, (ook uit deze evenals uit zovele andere woorden blijkt, dat mijne bewering geenszins zoo »algemeen« was, als Gij het herhaaldelijk voorstelt), zoudt Gij dan niet meenen, dat onze Juristen beter beslagen ten ijs zullen komen, dan wanneer zij zich van de wereld rondom hen geheel hebben afgezonderd?

Ten slotte moet ik eene bedenking beantwoorden, die, hoewel op zich zelf geen argument tegen mijne stelling, toch van het uiterste gewicht is.

Indien onze studenten de gewichtigste vakken ook bij andere professoren kunnen leeren, waartoe dan eene juridische faculteit, waarom niet enkele kathedra?

Mijn antwoord zou zijn: omdat, indien Gij die hoofdvakken niet onderwijst aan onze Universiteit, niet één enkel student in de rechtsgeleerdheid bij ons zal komen studeren. Hij komt om die hoofdvakken die bijna al zijn tijd in beslag zullen nemen; zij zijn even onmisbaar als het latijn en grieksch voor een gymnasium. Latijn en grieksch kan ook, even goed, bij een ongelooftige geleerd worden; maar een gereformeerde gymnasium, waar die twee talen niet onderwezen werden, zou zeker geen enkelen discipel hebben, ook al kon men het ontbrekende elders aanvullen.

Nu is het ongetwijfeld zeer jammer, dat, bij onze weinige beschikbare middelen, juist voor die hoofdvakken in de eerste plaats hoogleraren moeten worden aangesteld. Een hoogleraar in de rechtsphilosophie en een in de staathuishoudkunde zou veel begerlijker zijn. Doch nu wij die nog niet hebben, en dus van den nood eene deugd moeten maken, is m. i. de eenige uitweg deze: dat onze hoogleraren, wat de verschaften van kennis der positieve rechtsbepalingen en beginselen aangaat, zooveel mogelijk zich verlaten op en verwijzen naar de werken (of colleges) van hen, die daarvan hun speciaal vak maken, opdat voor onze professoren gelegenheid overblijve, hunne discipelen zooveel mogelijk ook op het verband van de rechtswetenschap met onze beginselen te wijzen. In den regel moet een wetenschappelijk man zelf onderzoeken; onze hoogleraren evenwel door verstandiger wanner zij, bij onderzoekingen waarop geen vooroordeel of ongelooft invloed kan hebben, in den regel de uitkomsten overnemen, waartoe anderen kwamen, en, ter tijdsbeparing, hun discipelen naar deze uitkomsten verwijzen; mits zij, gelijk dan ook geschiedt, dezen bekend maken met datgene, wat op de colleges der openbare universiteiten ontbreekt. En als, gelijk vaak het geval is, die uitkomsten van dat onderzoek nergens in zoo goeden, in voor Juristen zoo bruikbaren vorm worden meegedeeld als op een college, aan eene andere universiteit, waarom dan niet dat college gebruik te maken?

Voor al op rechtsgeleerd gebied slaan aan onze zijde slechts zeer weinige arbeiders. Zij kunnen het volstrekt noodige slechts dan leveren, indien datgene, wat overal elders, even goed, zoo niet beter verkrijgbaar is, niet door hen zelfden opnieuw gefabriceerd wordt.

Of mijne meening juist is, zal ik nu niet verder onderzoeken. Zelfs, want ik vlei mij niet U te hebben overtuigd, ze ik van eventuele duplicat af slechts verwijs ik U en Uwe lezers naar het te verschijnen officieel verslag mijner rede, die, hoop ik, daarin wat uitvoerig zal worden meegedeeld.

Uit de vergelijking daarvan met Uwe vier artikelen zal, dunkt mij, blijken:

dat Gij, te mijner bestrijding, stellingen aanvoert, die ik zelf, niet alleen met woorden maar ook door de daad zelf, krachtig voorsta; dat het verband mijner rede U ontgaan is; dat Gij van eene stelling, die enkel op zeer bepaald omschreven gevallen betrekking heeft, eene »algemeene« voorwaarde hebt;

dat Gij op de voorwaarden, die ik aan het gebruik maken van mijn advies uitdrukkelijk heb verbonden, niet hebt gelet.

U dank zeggende voor de mij verleende

plaatsruimte, teeken ik mij met de U bekende gevoelens,

Uw vriend en ambgenoot,
A. F. DE SAVORNIN LOHMAN.

4 October 1892.

Dit stuk, in verband met het eerste, is te lang, om nu reeds terstond ons antwoord te laten volgen.

Gunne men ons daarom uitsluit tot een volgend maal.

KUYPER.

Voor Koolwijk's Scholen.

Ontvangen door Dr. A. KUYPER van den heer W. Hovy, »uit schoolcollecten« f 3.

Ontvangen door Dr. H. W. VAN LOON: van N. N. f 25 (Uniegrif); Meij. J. te Z. f 2.40; uit het busje van H. d. W. f 3.28; Uniecollecte Nijkerk (nagiften) f 7.50; Jongedochterskranz »Tryfosa« te A. f 5; door b.b. diakenen te Am. f 13.75; door Ds. van Schelven f 30; door Br. H. te Arnhem, van D. D. f 2.50 en van J. t. C. f 2; door den heer J. C. van Eijken te A. f 7.90; door Ds. Renier f 1; door den heer A. Smeets te A. f 1.50; van J. V. f 1 en van f 1.32 1/2.

Ontvangen door den heer G. H. A. GROSHEDDE van J. S. K. f 3 en Wed. G. f 1.

Ontvangen door den heer J. IJSEBRAND, door tusschenkomst van den heer Punt, van J. D. f 1 en A. B. f 0.50, beiden te V. Bij de vorige opgave van mij stond Mevr. D. te P. moet zijn te V.

Mit de Pers.

Uit de rede van Dr. Wolterj moge hier als proeve een deel van het schoone slot worden medegedeeld.

Zoo ligt telkens het gevaar voor de hand, dat aan een voorwerp van wetenschap, een deel der scheping, een gezag wordt toegeschreven, dat het niet in die mate heeft, terwijl het gezag van andere deelen miskend wordt.

»En verbroken orde kan echter onmogelijk uit zich zelf hersteld worden.

Zoo is er dan eene werking van buiten noodig om die orde te herstellen. Die werking geeft ons alleen het Woord Gods, het Woord van Hem, die alle dingen naar hunne aard heeft geschapen, wiens ordinarium het organisme van het heelal beheerscht. Het is de hoogmoed van des menschen, die als God wil zijn, die, waan van zelf en uit zich zelf te kunnen constatuereen wat is en hoe het is, van zelf te willen scheppen, die hem onbekwaam maakt de ware wetenschap te verkrijgen. Alleen de erkenning van het gezag Gods, als van den Schepper en Formeerder van alles wat is, het bulgen voor zijn Woord, de erkenning der sonde en harer gevolgen, de ware nederigheid, die niet in allen zich zeiven op den voorgrond stelt, maar het oor te luisteren legt om de stemmen op te vangen, die in ons en buiten ons Gods schepping laat hooren, — zij alleen stellen ons in staat, voor zoover dat na den zondenvall en voor het schepsel mogelijk is, het wezen der dingen te kennen, dat is, ware wetenschap te verkrijgen. Het is daarom, M. H., dat aan onze Universiteit Gods Woord als grondslag voor het gebouwen over wetenschap is erkend. Dat Woord geeft ons de rechte verhouding aan tusschen God en deze wereld, tusschen de stofelijke en de geestelijke wereld, tusschen lichaam en ziel, tusschen God en mensch, en menschen onderling; dat Woord leert ons ook te luisteren naar het onderrecht, dat God zelf ons geeft in ons eigen wezen en de natuur buiten ons. Door dat Woord alleen is het mogelijk de verbroken orde in beginsel te herstellen.

Huidelijk rest mij nog een kort antwoord op de vraag: hoe het gezag moet werken? Het gezag kan namelijk werken op tweërlei wijze: gebiedend en overtuigend, ook op het terrein der wetenschap. Daar is eene kennis, die voor ons te hoog is: wij zijn schepselen, geen schepper. Die tegenstelling erkent zelfs Goethe in het bekende woord: »Als innere der Natur dringt kein erschaffener Geist.« Daarom zijn er waarheden, die met imperatief gezag tot ons komen, die wij onbegrepen hebben, aan te nemen. Dat de stof bestaat wordt ons met imperatief gezag geleerd; wat zij is kunnen wij niet weten; dat er een wereld der geesten is hebben wij op gezag aan te nemen, haar begrijpen is en blijft voor ons onmogelijk; dat stof en geest op elkander werken, nemen wij aan op gezag, hoe het geschiedt is voor ons niet te doorgronden; dat God overal en altijd alle dingen regeert staat vast, maar hoe het geschiedt blijft ten slotte voor ons een raadsel. Tal van dergelijke waarheden kunt gij gemakkelijk zelve aan de opgedomde toevoegen.

Aan den anderen kant echter blijft het evenzeer waar, dat de mensch wel schepsel is, maar geschapen naar Gods beeld, zoodat hij meer kennis der dingen kan berispen, tot het verkrijgen van wetenschap in staat gesteld is. Uit deze voortreffelijkheid des menschen boven de dieren, uit deze gave, waardoor de mensch genoemd wordt van Gods gelucht, vleest voor hem de verplichting voort om van dat hooge voortrekkend gebruik te maken, waar hij kan, te onderzoeken alles wat binnen den kring zijner rede ligt, niet te rusten in een imperatief gezag, maar een overtuigend gezag gevonden kan worden, geen vrede te hebben, niet de bloote feitel, dat iets is, waar de gronden, waarom het is, kunnen worden opgespoord. Daarom is ook een redelijk onderzoek van ons zelve, van ons ken vermogen, zijn aard, en zijn grenzen, niet alleen niet toegelaten, maar plicht. Een wijsbegeerte op den grondslag van het Woord Gods, daarnaar mogen, daarnaar moeten wij streven, niet om ons zelve, onze rede op den troon te plaatsen, maar om de gave, door God ons geschonken, te gebruiken naar Zijnen wil, om te strijden tegen de »philosophie en ijdele verleidings naar de overleving der menschen«, om ook in de wetenschap den mensch te doen luisteren naar het gezag Gods en Hem de eere te geven, die Hem toekomt.

Hier spreekt een rijpheid van inzicht en een kloekheid van overtuiging, die als vanzelf tot een stil en kinderlijk geloof leiden, en u juist daarom zoo weldadig aandoen.

KUYPER.

Officieele Berichten.

Met verkorting uit het Kerkblad van 14 Oct.)

De Commissie voor de Inwendige Zending en Bijbelcolportage in Noord-Brabant en Limburg rond aan de Kerkeraden der Gereformeerde Kerken, uitgenomen aan die, welke reeds sinds enkele jaren een bijdrage voor de Inwendige Zending geven, de navolgende Circulaire:

Geachte broeders in onzen Heere Jesus Christus!

Het is thans bijna tien jaren geleden, dat een Commissie voor de Evangelisatie te Tilburg, uitgaande van de Chr. Geref. Kerk in Noord-Brabant, zich wendde tot de Chr. Geref. Kerkeraden in den lande met het vriendelijk en dringend verzoek, om hun steun te mogen ontvangen tot voortzetting van dien arbeid.

Niet vruchteloos bleek deze bede om steun. Een 100-tal Kerkeraden namen op zich, om ieder jaar een vaste bijdrage te leveren, sommig f 2, andere f 5 of f 10, een enkele zelfs f 25 per jaar.

't Is voor een niet gering deel mede door dien jaarlijkschen steun, dat het werk te Tilburg kon worden voortgezet niet alleen, maar dat ook elders met kracht het werk der Inw.

Zending kon aangevangen worden. In Breda kregen wij een station, waar sinds Juli van het vorig jaar elken Rustdag in een daartoe gehuurd, maar thans reeds te klein lokaal het Evangelie der zaligheid verkondigd wordt voor een steeds toenemend gehoor, waar elken Woensdag door Ds. Binnema gecatechiseerd en des avonds nog gepredikt wordt en waar de aanvankelijke vruchten van den arbeid in waarheid ruime stoffe geven — ieder leeraar, die er komt, zal het met ons erkennen — van ootmoedigen dank.

Wie deze beide plaatsen kent, Tilburg met haar weldra 40,000 en Breda met haar ongeveer 25,000 inwoners, en weet, hoe in beide steden bij- en ongelooft schier aller harten gebonden houden onder de macht van den grooten menschenmoeder, die meedogenloos, hetzij dan langs de paden der eigen- of der ongerechtigheid, al zijn dienaren ten verdere voort, moet het een vreugde zijn, dat aan plaatsen als deze, naar den eisch van 't Heeren Woord gedeeld wordt van het Werk des Heeren, dat Hij in Christus voor verloren zondaren tot stand heeft gebracht.

En de Commissie voor de Inwendige Zending erkent dankbaar de weldaad des Heeren, dat zij in Ds. Binnema een broeder heeft, die onverdroten en vol ijver de moeilijke taak volbrengt om in deze plaatsen te arbeiden.

Edoch — nu valt er buiten deze beide plaatsen nog zooveel te doen. Daar zijn nog geen Zendingsposten te Eindhoven, Venlo, Maas-tricht, Geertruidenberg, Tal van dorpen kunnen wij noemen, waar Evangelieverkondiging door Bijbelverspreiding, door huisbezoek en door 't houden dan samenkomsten met enkele vrienden schreiende behoefte is. Hoe gezegend zulke samenkomsten kunnen zijn, ziet dat slechts aan Helenaveen, een dorp »in 't hartje« van Noord-Brabant, waar thans een wel zwake, hulpbehoevende, maar toch tegenover 't modernisme aan Gods Woord vasthoudende Gereformeerde Kerk zich bevindt.

Wat nu te doen?

De Commissie, door de laatstgehoudene Prov. Synode benoemd, heeft deze vraag ernstig overwogen, en al de ondergeteekenden hebben als een enig man gezegd. Wij moeten voortwaarts in 't Heeren Naam, in 't Heeren kracht voortwaarts, en wij twifelen geen oogenblik, of alle kerken, tot wie we ons richten, stemmen met ons in, ziende op den nood van het geestelijk zoo dorre, zoo arme Brabant en Limburg.

Laten wij U zeggen, hoe wij oordeelen, het best voortwaarts te kunnen. Wij wenschen minstens één, kon het, twee of meer Bijbel-colporteurs aan te stellen, die het Woord Gods brengen in de huizen, het terrein alleen verkennen, de vrienden trachten bij elkander te brengen, en zooveel door colportage aan de huizen als in de samenkomsten der vrienden het Evangelie alom verkondigen. Zóó voortwaarts te gaan, schijnt ons de meest doelmatige, de eenvoudigste, maar ook de voordeligste weg.

Toch kunnen wij dezen weg niet op, tenzij de Kerken ons hun hulp verleen. En om die hulp bij de broederen aan te kloppen, wij zouden het niet durven, zoo wij niet ten volle er van verzekerd waren, dat de Kerken van Brabant naar vermogen, ja schier hoven vermogen reeds bijdroegen voor den arbeid der Inwendige Zending. De Vereeniging der Kerken kwam ons, óók in dezen ten goede. Wij trekken gezamenlijk op en zetten den schouder *slingsig* onder den last.

Doch . . . Brabant heeft kleine kracht. Zij heeft zelfs verscheidene hulpbehoevende Kerken.

't Is daarom, Broeders, dat wij, — zullen wij voortwaarts kunnen, ja, zullen wij als Gereformeerde Kerken onze dure, onze heilige roeping betrachten tegenover Rome's bigotisme niet slechts, maar ook tegenover de fatale invloeden van eene in materialisme geheel vervloeiende Genootschapskerk — dringend U vragen: »help ons!»

Wij durven en mogen niet veel van U vragen, wetende, dat gij toch reeds zooveel hebt te doen. Maar, als alle Gereformeerde Kerken buiten onze Provincie op zich wilden nemen, elk jaar de geringe bijdrage van slechts twee gulden af te zonden voor onzen arbeid, waren wij geholpen. Zijn er enkele zeer zwakke Kerken, zelve hulpbehoevende, als dan de meer bevoorrechte deze kleine bijdrage verdrubelen, of voor het arme Brabant en Limburg jaarlijks eens collecteeren, dan kunnen wij toch voortwaarts.